

ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Прагнення до оптимізації видатків державного бюджету України спонукає до вивчення як позитивних, так і негативних аспектів світової практики формування видаткової частини державного бюджету. Будь-яке бюджетне рішення має відповідати таким вимогам, як: політична стабільність, економічна ефективність та соціальна справедливість. Бюджетні програми зарубіжних держав мають стати своєрідним орієнтиром у формуванні бюджетної політики та враховуватися під час бюджетного фінансування.

В структурі державних видатків України за 2017 р. найбільше частку займали міжбюджетні трансферти (31%), видатки на фінансування соціальної політики (18%) та відсотки за запозиченнями (13%) (рис. 1), тоді як найменшу – видатки на комунальні послуги [1]. Натомість, проаналізувавши структуру державних видатків провідних країн світу, а саме Австралії, Англії та США (рис. 2), ми виявили, що найбільшу питому вагу в них займають видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення, в Австралії та у Великобританії – 35%, у США – 33% [2, 3, 4].

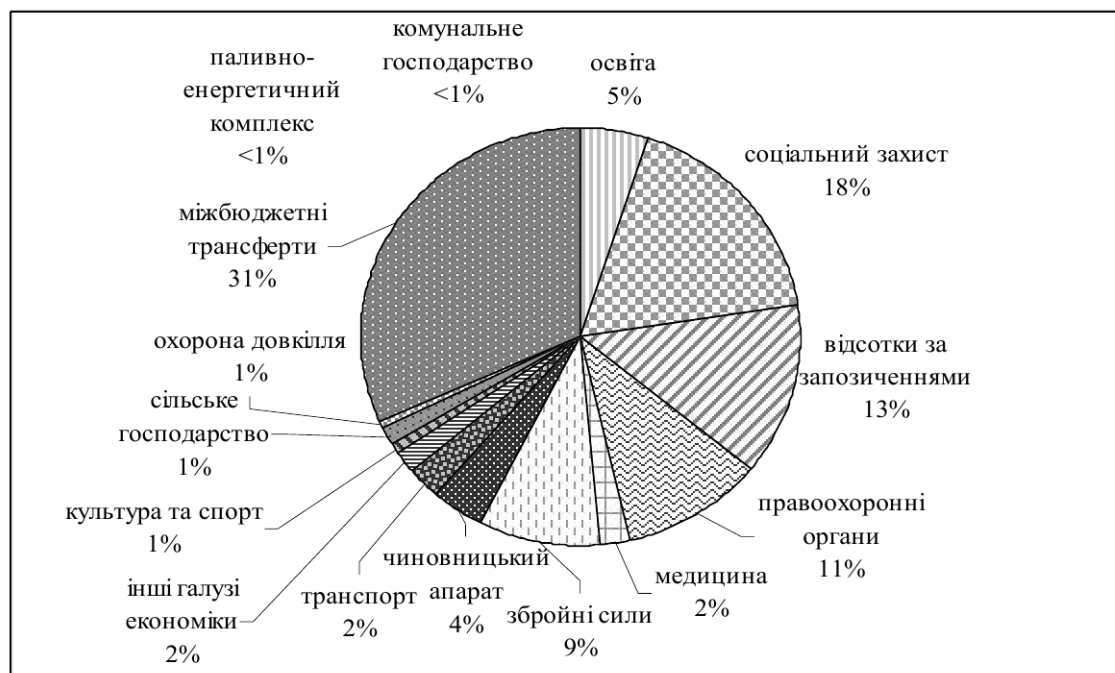

Рис. 1. Структура видатків державного бюджету України за 2017 рік у розрізі функціональної класифікації [1]

Порівнюючи з цими країнами, ми бачимо, що відсоток видатків на соціальні заходи в нашій країні вдвічі менший. Бюджет України хоча й характеризується соціальним, і спостерігається постійний приріст фінансування соціальної сфери, рівень життя громадян не покращується. Зростання номінальних витрат повністю нівелюється негативними економічними тенденціями, що приводить до падіння реальних соціальних витрат, особливо якщо аналізувати їх у показниках на душу населення. В бюджеті закладаються штучно занижені показники інфляції, котрі призводять до зниження заробітних плат та пенсій, допомог сім'ям з дітьми, розмірів соціальних виплат.

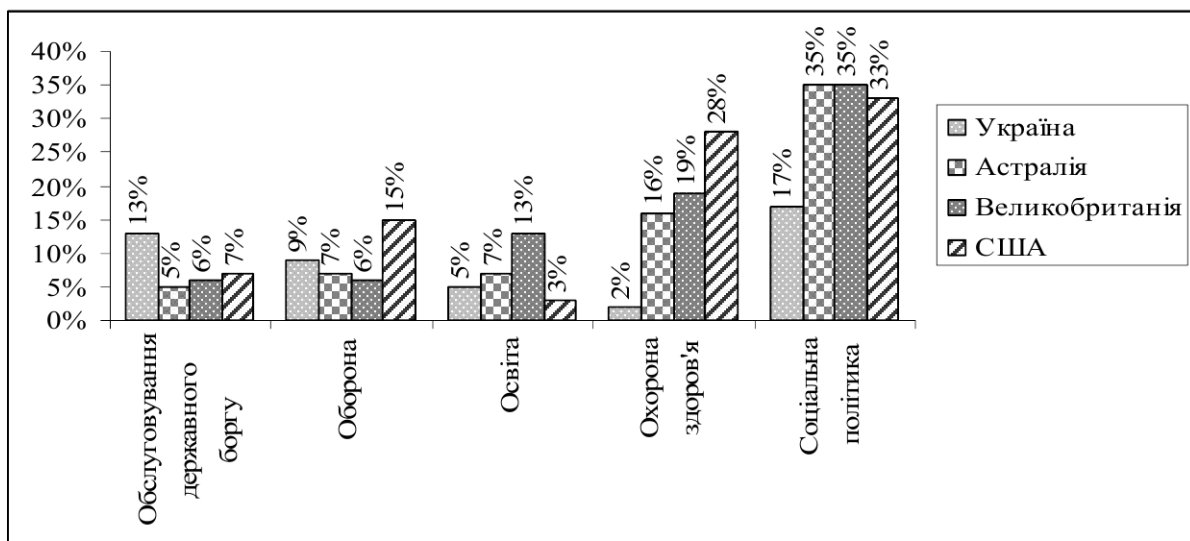

Рис. 2. Питома вага основних видатків державного бюджету України та провідних країн світу [1, 2, 3, 4]

Дуже актуальним на сьогодні для нашої країни є питання фінансування видатків на оборону, адже останні кілька років розміри військових бюджетів України постійно збільшуються, що безпосередньо є результатом воєнної ситуації на Сході. За даними Стокгольмського інституту вивчення проблем миру (SIPRI), за роки війни на Донбасі фінансування української армії в доларовому вираженні зросло на 34% [5]. Проте, якщо абсолютні цифри перевести в долари і порівняти з бюджетами інших країн, результати будуть іншими. Відповідно до даних сайту GlobalFirepower, який спеціалізується на аналізі бойової потужності армій різних країн, Україна перебуває на 40-му місці у світі за обсягами військового бюджету (станом на 2017 рік). Наші витрати на оборону і безпеку в 120 разів менші, ніж у лідера рейтингу – США. Попереду нас також такі країни, як, наприклад, Бельгія, Греція та Нідерланди [6]. Порівнюючи видатки на оборону України та США, ми можемо спостерігати, що даний вид видатків у структурі бюджету США становить 15%, тоді як в нашій країні – 9%. Фінансування військових хоча і збільшується, однак більшу частку витрат «з'їдає інфляція».

Дослідивши світові стандарти окремих видатків державного бюджету, ми виявили що видатки на охорону здоров'я (відповідно до Всесвітньої організації охорони здоров'я) повинні становити від 5% (мінімальний рівень) до 15% ВВП (для розвинутих країн), тоді як видатки на освіту – 5 – 7% ВВП [7]. За результатами наших розрахунків, нами встановлено факт невідповідності видатків на охорону здоров'я світовим стандартам, адже 0,6% ВВП в середньому в Україні за 2015–2017 роки (табл. 1) аж у 10 разів нижче мінімального рівня. Так само і середній рівень видатків на освіту в Україні за 2015 – 2017 роки становить 1,3% ВВП, що також не відповідає мініимальному рівню світовим еталонам (табл. 1) [1, 8].

Таблиця 1
Динаміка зміни ВВП та видатків на охорону здоров'я та освіту в Україні за 2015-2017 рр.[1, 8]

Роки	ВВП, млрд. грн.	Видатки на охорону здоров'я		Видатки на освіту.	
		млрд. грн.	у % до ВВП	млрд.грн	у % до ВВП
2015	1988,5	11,5	0,6	30,2	1,1
2016	2383,2	12,5	0,5	34,8	1,3
2017	2982,9	16,7	0,6	41,1	1,4

Порівнюючи фінансування зазначених вище видатків у структурі державного бюджету досліджуваних країн, ми з'ясували, що витрати на охорону здоров'я в США знаходяться на рівні 28% державних видатків, у Великобританії – 19%, у Австралії – 16%, тоді як фінансування здоров'я в Україні займає лише 2% державних видатків. Як бачимо, цей показник є мізерним у порівнянні з економічно розвинутими країнами. Щодо видатків на освіту, то у США вони займають досить невелику частку державних видатків – всього 2% (1% на науку), в Україні дещо більше – 5%, а найбільше коштів виділяється у Великобританії – приблизно 13% (рис.2) . Таким чином, доцільно поступово збільшувати частку зазначених видатків державного бюджету, що в перспективі позитивно вплине на рівень життя населення. Саме збільшення фінансування освіти і науки є запорукою інноваційного розвитку суспільства, це інвестиція у майбутнє, а збільшення витрат на охорону здоров'я дає можливість забезпечити стабільність такого суттєвого фактору процесу розширеного відтворення як трудові ресурси.

Враховуючи вище сказане, ми можемо зробити висновок, що напрями державних видатків та їх загальна частка залежить безпосередньо від особливостей держави: її соціально-економічного розвитку, функцій, форм надання бюджетних коштів та адміністративно-територіального устрою. Видатки віддзеркалюють економічну та соціальну політику кожної країни, тому для збереження стабільної ситуації вкрай необхідною є дієва система управління ними. Обов'язкова умова ефективності формування видаткової частини державного бюджету України – врахування практики провідних країн світу, що допоможе визначити пріоритетні статті видатків держави.

Література

1. Ціна держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cost.ua/budget/expenditure/>
2. *The President's 2017 Budget Proposal in Pictures Ukraine [electronic recourse]* – Access: <https://www.nationalpriorities.org/analysis/2016/presidents-2017-budget-in-pictures/>
3. Маркуц Ю. І. Формування державного бюджету в розвинутих країнах світу та в Україні / Ю. І. Маркуц // *Бізнес Інформ*. – 2016. – № 11. – С. 222–227. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_11_39.
4. *Budget overview [electronic recourse]* – Access: <http://www.budget.gov.au/2017-18/content/glossies/overview/download/Budget2017-18-Overview.pdf>
5. *National reports: Ukraine [electronic recourse]* – Access: <https://www.sipri.org/databases/national-reports/Ukraine>.
6. *Defense Spending by Country [Електронний ресурс]:* – Режим доступу: <https://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.asp>
7. Величко А. В. Питання бюджетного фінансування закладів освіти / А. В. Величко, І. В. Калько // *Освіта Донбасу*. – 2007. – № 5. – С. 75–84.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.